

Bilimin İçeriği ve Bir Bilim Dalı Olarak Kütüphanecilik ve Enformasyon Bilimi

*The Nature of Science and Librarianship and Information
Science as a Discipline of Science*

Oya Gürdal*

Öz

Bilim insan yaratıcılığıyla üretilen bilginin sistematize edilmiş şeklidir. Bu çalışmanın amacı, bilim kavramının içeriğini açıklamaya çalışmak; varılacak sentezlerle kütüphanecilik ve enformasyon biliminin bir "bilim disiplini" olarak değerlendirmesini sunmak ve meslektaşları konu üzerinde düşünmeye çağırılmaktır.

Abstract

Science is a systemized form of knowledge which is a product of human creativity. The aim of this study is to try to explain the nature of the concept of science, and to evaluate librarianship and information science as a scientific discipline in accordance with the synthesis achieved; and invite colleagues to consider this issue.

Giriş

Bilgi ve bilgiye yönelik çaba gösteren birey sayısındaki artış, uluslararası düzeyde bilim boyutunun giderek büyümesine yol açmıştır. Bilimsel bilginin yoğunluğuyla ortaya çıkan bilimdeki hızlı gelişim ve değişim, çağı yaşayan insanları, çevreyle uyumluluğu yakalama çabalarına yöneltmiştir. Yaşanan gelişim ve değişime uyum sağlama yolunun, bilimsel bilgi başta olmak üzere her türlü bilgiye erişim ve kullanımından geçtiği gerçeği, artık bilinçli yaşayan herkesçe kabul edilmektedir. Bilim sistemini bir ülkenin yapısını oluşturan kültürel, düşünsel, siyasal, ekonomik sistemlerle etkileşimsiz yürütmek boş ve sonuçsuz bir çabadan öteye gidemez. Bu nedenle gelişme için bilimsel ve teknik bilgiye, bu bilginin etkin üretimi için de hem bilimsel ve teknik bilginin hem de onu bütünleyen düşünsel, kültürel, siyasal ve ekonomik bilgilerin kullanımına gereksinim vardır. Bilgi akışının kesintisiz oluşumunu sağlamak üzere örgütlenen bilgi merkezleri de doğal olarak bilimsel ve teknik bilginin üretilmesine katkıda bulunmak amacını taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, bilim kavramının içeriğini açıklamaya çalışmak; varılacak sentezlerle kütüphanecilik ve enformasyon biliminin bir "bilim

* A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Araştırma Görevlisi.

disiplini" olarak değerlendirmesini sunmak ve meslektaşları konu üzerinde düşünmeye çağırmasıdır.

Mesleki politikamızın saptanması aşamasında da hiç kuşku yok ki ilk belirlenecek şey, mesleki amaçlar ile bu amaçlara erişimde kullanılacak araçların tanımlanması çalışmasıdır. Ve yine hiç kuşkusuz mesleki politikamız ulusal bilim politikamızın bir parçası olacaktır. Yani politikamızı belirlerken bilim politikamızda çok net çizilmesi umulan ülke gerçeklerinin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekir kanısındayız. Bir başka umut da bilim politikamızda bilgi üretimi ve bilgi akımının gerçekleşmesinde en etkin araç olan bilgi merkezlerinin aynı nitelikte değerlendirilmesi ve daha da gerçekçi olursak hiç değilse yer alabilmesi. Tüm bu umutların bir gün gerçekleşebileceğine inanıyoruz. Ancak bizlerin yapması gereken şey, önce kendimizi çok iyi tanımlamak ve ülke gerçekleriyle uyumlu "düşünsel tabanlı" bir politikayı artık çizmek. Kanımızca bu iş öncelikli konularımızın en başında geliyor. Çünkü toplum düzeyinde ne yazık ki hâlâ kendimizi tanıyabilmiş ya da ifade edebilmiş değiliz. Düşünsel tabanlı bir politika belirleyebilmek için kütüphanecilik ve enformasyon biliminin hangi değişkenlerin etkisinde kaldığının ve tek tek bu değişkenlerin irdelenmesi yararlı olacaktır. Düşünsel tabanlı bir an önce oluşturma kaygısıyla bilimin içeriğini tanımlamaya çalışarak hiç değilse konunun bu yönüne dikkat çekmeyi arzuladık. Bilimin içeriğini anlamadan ve mesleğimizi bir "bilim" üstelik yaygın görüşe göre "disiplinler arası bilim" olduğu gerçeğini duyumsamadan kendimizi tanımlamamızın mümkün olamayacağına inanıyoruz.

Bilimin İçeriği

Bütün bilim disiplinleri bilgi temeli üzerine kurulmuştur. Bilimsel bilgiler, insanın kendisi ve çevresi ile ilgili bildiği bilgileri, varolduğundan beri, yenileye gelmiştir ve hiç kuşku yok ki bu oluşum gelecekte de devam edecektir.

Bilgide sürekli yenilenmenin getirdiği bir başka olgu: değişim. Değişime uyum sağlamak ise her zaman kolay olmamaktadır. Uyumluluğu yakalamak yine üretilen bilimsel bilginin kullanımı ile gerçekleşebilir. Bu değişimi kendileri için sağlıklı kılamayan birey ve toplumlar ne yazık ki yok olup gitmeye ya da sürekli başka birey ve toplumlar tarafından yönlendirilmeye mahkum kalmaktadır. Bu nedenle çağı yaşayan birey ve toplumlar çabalarını öncelikle bilgi ve onunla ilgili bilim disiplinleri üzerine yöneltmektedirler.

Bilim, insan yaratıcılığıyla üretilen bilginin sistematize edilmiş şeklidir.

Bronowski bilimi, "bilginin çok insansal bir biçimidir"⁽¹⁾ şeklinde tanımlamıştır. Bronowski, yine bilime kavramsal yaklaşımında, mutlak bilginin olmadığını ve bundan dolayı da bilimin, yanılabilir olmamıza rağmen bilebildiklerimiz için ödediğimiz bir şükran borcu olduğunu vurgulamıştır. Aynı görüşü taşıyan Oliver Cromwell de şu sözleri söylemiştir: "Size İsa aşkına yalvarıyorum, yanılmış olabileceğinizi düşünün."⁽²⁾

Bilim içeriğinde sistemleştirilmiş bilgileri taşımaktadır. Bu gerçekle kimi düşünürlerce bilimin yöntemden ibaret olduğu görüşü savunulmaktadır. Bu görüşe göre herkeste milyonlarca parça bilgi vardır. Ama bu bilgiler belli yöntemlere göre sistematize edilemez ve doğrulukları sınanmazsa bilimsel sayılmaz. Sorun, bilginin kendisinden çok, edinilmesinden sınanmasına kadarki yöntemlerde yatmaktadır.⁽³⁾

Bilim, insan ürünüdür. Etkin bilim üretimi düşünsel sürecin ürünüdür. İnsanoğlu öteden beri düşünsel çabalara yönelmiştir. Ancak sistematik düşüncede büyük atılım Descartes (1596-1650) ile gerçekleşmiştir. Descartes felsefesinin ilk ilkesi "cogito: düşünüyorum"dur. Descartes bu ilkesini şöyle açıklamaktadır:

"düşünüyorum, öyle ise varım, hakikatinin, şüphecilerin en garip en acıip faraziyelerinin bile yerinden oynatmayacağı derecede, sağlam ve emin olduğunu görerek bu hakikati aradığım felsefenin ilk ilkesi olarak kabul etmeye tereddütsüz karar verdim. Ve bütün bu: düşünüyorum öyle ise varım'da düşünmek için var olmak gerektiğini pek açıkça görmekten başka bana hakikati söylediğimi temin eden başka bir şey bulunmadığını görerek: pek açıkça ve pek seçikçe kavradığımız şeylerin hep doğru olduğunu genel bir kural edebileceğime hükmettim; fakat yalnız seçikçe kavradığımız şeylerin hangileri olduğunu görmekte bazı güçlükler vardır."⁽⁴⁾

Görülmektedir ki gerçek, doğru olarak kabul edilen ilk bilgi üzerine düşünme yolu ile elde edilebilmektedir. Özetle "gerçek" kabul edilen her olgu ya da nesnenin temelinde bilgi ve onun üzerine düşünme eylemi vardır. Bilim de

¹ Jacob Bronowski. *İnsanın Yükselişi*. Çev. Aykut Göker. (Ankara: U Yayınları, 1987) 148.s.

² a.g.e.

³ *Bilgilenmenin Yolları Üzerine*. İstanbul: Arkadaş, 1988. 11.s.

⁴ Descartes. *Metot Üzerine Konuşma*. Çev. M. Karasan. (Ankara: 1947) 41-42.

gerçek kabul edilen bilgi üzerine kurulmuştur. Ve Descartes, yukarıda sunmaya çalıştığımız ilkesiyle bilim kavramına, düşünsel anlamda, gerçekten büyük katkıda bulunmuştur.

Fizik (doğa) alanındaki bilginin bilimselleşmesi ise Newton'un eseri olmuştur. "Serbest bırakılmış bir cismin tabii halinin durgunluk mu yoksa tek düzenli bir hareket mi olduğu konusundaki yüzyıllık çatışma, akılları artık karıştırmıyordu: Newton'un birinci kanunu, günlük deneylerin tamamen dışında olarak, büyük bir keşif getiriyordu; tek düzenli olduğu sürece hareketin ne sebebe ne açıklamaya ihtiyacı vardı. Daha az derin fakat fazla patırtısı olan Kopernik devrimi tamamlanmıştı: dünya güneşin etrafında dönüyordu."⁽⁵⁾ Toplumbilimler alanındaki bilimselleşme ise Marx tarafından gerçekleştirilmiştir.⁽⁶⁾

Platon felsefesine göre bilim, ona bilim olma özelliğini kazandıran, tanıma ve inceleme yetisinin nesnesi ile, yine bu nesnenin araştırılmasında ve incelenmesinde izlenecek olan yol ve yöntemin bir bileşimidir.⁽⁷⁾

Bilimin verilen bu tanımlamasında incelenmek istenen nesne vurgusu yinelenmektedir. Nesne, bilimin inceleme konularından biridir. Her nesnenin bir özü bir de varlığı vardır. Öz, sürekli nitelikler topluluğu; varlık ise (ya da varoluş) dünyada etkin olarak bulunuş anlamına gelmektedir. Çoğu kimse özün önce, varoluşun sonra geldiğine inanırlar. Varoluşçuluk akımı ise bunun tam tersini öne sürer. Buna göre, insanda -ama yalnız insanda- varoluş özden önce vardır; sonra şöyle ya da böyle olur. Çünkü insan, özünü kendi yaratır. Varoluşçuluk, insanın özünü kendisinin nasıl yaratacağını şöyle açıklıyor: İnsan,

"dünyaya atılarak, orada acı çekerek, savaşarak yavaş yavaş kendini belirler. Bu belirleme yolu hiç kapanmaz, her zaman açıktır."⁽⁸⁾

Bu bağlamda bilimsel bilgi üretiminde yaratıcı faktör olan insanın, önce düşünsel olgunlaşma sürecinden geçmesi ve özünü oluşturması gerekiyor. İnsan

⁵ J.R. Oppenheimer. Bilim ve Sağduyu. Çev. Onur Öymen. (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1965) 13.

⁶ Bilgilenmenin Yolları Üzerine, a.g.e. 11.s

⁷ Şahin Yenişehirlioğlu. Felsefe Diyalektik Bilgi Kuramı (Epistemoloji) (Ankara: A.Ü. DTCF, 1982) 162-163.

⁸ Jean Paul Sartre, Action, 27.12.1944 (Jean-Paul Sartre. Varoluşçuluk. Çev. Asım Bezirci. İstanbul: Say, 1990. 8.s.daki alıntı).

ancak o zaman özü belirlenmiş bilimsel ürünler ortaya koyabiliyor. Bilimsel çalışma yapmış olmak için yapılan çalışmalar ise somut olarak var olmasına rağmen soyut olarak öze erişmiyor. Oysa

"soyutlama, bilimsel düşüncenin temelidir. Bir başka deyişle düşünce yeteneğimiz soyutlama yeteneğimiz ile sınırlıdır. Bu kazandırılmadan insanlara ezberlettirilen bilgi yığından pek bir hayır gelmez. Daimi olanı geçiciden, önemliyi önemsizden, temel olanı ikincilden ayırt etmenin ve ortak noktaları tespit etmenin doğru genellemelere varmanın yolu, soyutlamadan geçmektedir".⁽⁹⁾

Platon'a göre düşünce, nesnelere -şeylerin- özünde bulunan ve bu özü oluşturandır. Bu nedenle soyutlama olmadan öze erişim olası değildir.

Yukarıda yapılan açıklamaların sonunda bilim için, ayrıca, bir "düşünme yöntemi" tanımlaması getirilebilir. Ülkemiz açısından bakıldığında bilimsel çalışmalarda bu yöntemin kullanıldığından söz etmek, genel bir değerlendirme ile, olası değildir. Bir başka deyişle ülkemizde bilimsel çalışmalar düşünsel hazırlık ve özümseme gerçekleşmeden üretilmektedir. Çünkü bilimin üretildiği üniversitelerde gerek eğitim yöntemlerinde gerekse ağır eğitim yükü altında akademik düzeyde birşeyleri yetiştirme telaşında düşünsel hazırlık süreci genellikle yaşanmamaktadır. Bir başka deyişle üniversitelerde bilim adamları eğitim-öğretim ile araştırma faaliyetlerini aynı zaman periyodunda gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Sonuçta her ikisinden elde edilecek başarı yüzdesi, ister istemez yarıya inmekte, herşeyden önce iş tatmini, bireysel anlamda, gerçekleşmemektedir.

Ayrıca ülkemizde bilimsel araştırma konularının seçiminde dahi öncelikler, ne ulusal ne de tek tek bilim disiplinleri bazında belirlenmiş değildir. Özetle Türkiye'de bilim adamları hem genel hem de özel anlamda ulusal önceliklerin saptandığı araştırma planından yoksundur. Çünkü bu planın hazırlığı, her sektörün (bilim, eğitim, kültür, toplumbilim alanları, sanayi, ekonomi, sanat, teknoloji) tek tek ama sistem yaklaşımı ile değerlendirildiği düşünsel çabayı gerektirmektedir. Sistem yaklaşımı, parçalardan oluşan bütün içinde her bir parçanın, aynı amaç doğrultusunda birbiriyle etkileşimli ve uyumlu olarak işlem görmesi anlayışıyla incelenmesi, anlamına gelmektedir. Sistem yaklaşımını formüle edersek parça-bütün ilişkisi içinde amaç, amaca erişim için belirlenen hedefler ve hedeflere erişim için her bir parçanın diğerleriyle etkileşimi ve uyumluluğu ilkesidir. Sistem yaklaşımı ile

⁹ Bilgilenmenin Yolları Üzerine, a.g.e. 11.s.

değerlendirilen ve "düşünsel tabanlı" olması beklenen **ulusal araştırma planının**, bilim politikasının bir parçası olarak ele alınması gerekmektedir.

Bilimsel düşünme, evrensel bir görüştür ve bu görüş her türlü gerçek üstü ya da mistik görüşün karşısında yer alır. Bilimsel düşünme belli bir kafa disiplini gerektirir. Bu disiplini kazanmış bir kimse herşeyden önce gerçeğe dönüktür; olaylara saygılıdır. İnsanlık, tarih boyunca olayları kavrama çabasında başka yolları da denemiştir. Mitoloji, din, metafizik gibi bilim dışı yollar, evreni anlama çabaları arasında sayılabilir. Fakat bu çabaların hiçbiri başarılı olamamıştır; bilimsel yöntemin sağladığı güvenilir bilgiye, olguları açıklama gücüne erişmemiştir.⁽¹⁰⁾

Bertrand Russell'a göre bilim, aydın insanın inançlarını saptamakta belirgin bir unsur olarak 300 yıldan beri, ekonomik tekniğin bir kaynağı olarak da 150 yıldan beri etkindir. Bilim bu kısa zaman periyodunda kendisinin güçlü bir devrimci kuvvet olduğunu kanıtladı. Bilim, ilk evrelerinde, bilimle ilgilenen az sayıda bilgili kimseler dışında toplumu çok az etkilemiştir. Fakat yakın geçmişte günlük yaşam üzerine artan bir hızla etkili olduğu görülmüştür.⁽¹¹⁾ Avrupa'da bilimin ilerleyişi önce varlıklı kişilerin destek verdiği bireylerce gerçekleşmiştir. Yani bir başka deyişle bilim başlangıçta belli bir grubun gözetiminde gelişmiştir. Ancak zamanla eğitim ve öğretim kurumlarının çoğalması ile bilim adamlığı bir "kamu görevi"ne dönüşmüştür. Özellikle üniversiteler bu kamu görevini yerine getirme sorumluluğunu üstlenmişlerdir. Ancak daha önce de değinildiği üzere, ülkemizde olduğu gibi sosyo-ekonomik ve politik nedenlerle bilimsel çalışmalar kimi kez gelecek kaygısı ile kişisel isteklere göre yönlendirilmektedir.

"üniversitelerimizde yüksek lisans ve doktora araştırma konuları seçilirken genellikle en kısa yoldan ünvana gitmek birinci hatta tek amaç olmaktadır."⁽¹²⁾

Oysa üniversiteler bilimi toplum için üretmektedir. Bir başka deyişle bilimsel araştırma yapmaktaki amaç evrensel düzeyde bilgi üretimine katkı yanında toplumsal kalkınmayı da sağlamaya yöneliktir. Bu nedenle de seçilen konuların toplum gereksinimlerine yanıt vermesi gerekir. Bir toplum, Russell'ın belirttiği

¹⁰ Cemal Yıldırım. *Bilim Felsefesi*. (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1979) 12.s.

¹¹ Bertrand Russel. *Bilimin Toplumsal İşlevi*. Çev. Erol Esevençay. (İstanbul: 1982) 108.s.

¹² Nihat Kınıkoğlu. *Araştırma ve Geliştirme Çalışmalarımızda Neden Başarılı Olamıyoruz?* (Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, 1988) 7.s.

üzere, bilimselliğinin, günlük yaşantısının, ekonomisinin ve politik yapısının, bilimsel bilgi ve onun üzerine kurulu teknolojisinin niteliğine göre belirlenir.⁽¹³⁾ Üniversiteler toplumun bu niteliğe kavuşmasında lokomotif işlevini görmelidir. Üniversiteleri bu işlevi gerçekleştiremeyen hiçbir toplum kalkınmamıştır.⁽¹⁴⁾ Bilimsel bilginin hızlı artışına paralel olarak ivme kazanan toplumsal değişim ile bilimin de yapısında yeni koşullara uyum sağlamaya ve yeni gereksinimleri karşılamaya yönelik değişiklikler olmakta ve sibernetik, enformasyon gibi yeni bilimler ortaya çıkmaktadır. Adı verilen bilimlerin ortaya çıkış nedeni, özellikle hızla değişen koşullarda uyumluluğu sağlamaya yöneliktir. Bilimsel yapıdaki dalgalanmalarda bir yandan yeni disiplinler ortaya çıkarken diğer yandan kimi bilim disiplinleri birbiri içine girmekte ve disiplinler arası bilim sayısında artış gözlenmektedir. Bilimdeki bu değişiklik, bilimsel bilginin kapsamı ve yapısındaki değişimlere de yol açmakta ve bu bilgilerin izlenmesini güçleştirmektedir. Bundan dolayı bilginin denetimi giderek güçleşmekte ve bu güçlüğü en aza indirgeyecek yeni yöntem ve teknikler üzerinde çalışılmaktadır. Bu yöntem ve tekniklerin geliştirildiği ve uygulandığı alanlar da bilgi merkezleridir. Bilgi merkezleri de çok hızlı yaşanan bu değişim sürecinde, gerek depoladığı bilgi kaynağının yapısında gerekse bilgi erişimde kullandığı tekniklerde yeni yapılanmalara yönelmektedir.

Yukarıda değinildiği üzere bilim disiplinlerinin giderek birbiri içine girmesi, bilimsel çalışmalarda sistem yaklaşımını zorunlu kılmıştır. Sistem yaklaşımı ile birlikte bilimsel bilgi üretiminin mutlaka düşünsel bir hazırlığı gerektirdiği gerçeği de daha önce vurgulanmıştı. Bilim bu yönüyle tek başına irdelenebilecek bir kavram değildir. Özellikle toplumun eğitim ve kültür yapısı ile sürekli etkileşim halindedir. Kimi düşünürler bilimsel ve teknik devrimin yaşandığı toplumlarda, bu sürecin düşünsel ve eğitsel devrimi izlediği gerçeğini vurgulamışlardır.

Marx'ın bilimsel-teknik devrim ve bu devrimin sorunları konusundaki incelemesinin temel sonuçlarına göre,

"çağımızdaki bilimsel-teknik devrimi, bilimdeki veya teknikteki ilerlemeyle sınırlı saymak olanaksızdır. Bilim bir üretim süreci haline dönüştüğü ölçüde, gerek insanlığın evrimi, gerekse her bireyin yaratıcı potansiyelinin evrimi, uygarlığın maddi temelini belirleyici hale gelmekte ve gittikçe

¹³ Russel, a.g.e. 108.s.

¹⁴ Süleyman Çelik. "Bilimsel Araştırmada Açıklık", Cumhuriyet Bilim Teknik, 254 (1992) 3.s.

Üretim güçlerinin doğuşunun bir etkeni olarak ortaya çıkmaktadır."(¹⁵)

Bilim toplumsal niteliği yanında aynı zamanda evrensel ve evrensel olduğu için de paylaşılmalıdır. Çünkü üretilmiş bilginin yeniden üretilmesi boş bir çabadan öteye gitmeyeceği gibi beraberinde kaynak (insangücü, para, materyal, enerji, vb.) ve zaman kaybını da getirmektedir. Evrensel ve paylaşılır kılınan bilime, bu nitelikleri yanında onu belirleyici kimi ölçütler de getirilmiştir:

- * Bilim olgusaldir
- * Bilim mantıksaldır
- * Bilim objektiftir
- * Bilim eleştiricidir
- * Bilim genelleycidir
- * Bilim seçicidir
- * Bilim birtakım temel inançlara dayanır
- * Bilim bütün olguların zaman ve uzay içinde yer aldığını kabul eder
- * Bilim "varolan herşeyin bir miktarla var olduğu" ilkesine bağlıdır.(¹⁶)

Bilimi, "seçkin" diye nitelenen bir grubun tekelinde tutma eğilimi, bilimsel düşünmenin evrensel ve insanıl niteliğine aykırı olduğu için, genellikle tepki ile karşılanmaktadır. Bilimsel bilginin bilim adamlarınca yalnız kendi anlayacakları dilde değil genel ilgiye hitap edecek biçimde üretilmesi fikri savunulmaktadır. Ancak farklı bilim disiplinlerinde faaliyet gösterecek de bütün bilim adamlarının kullandığı bir bilim dili bulunmaktadır. Bu dilin kendine özgü bir terminolojisi vardır. Bu terminoloji, verilmek istenen mesaj ya da bilginin, çok daha kısa ve yalın biçimde, hitap edilen gruba erişmesini olası kılmaktadır. Ancak bu mesaj ya da bilgi genel bir nitelik taşıyorsa, bilimsel ürünün ayrıca herkesin anlayabileceği bir dilde de sunulması gerekmektedir.

Bilimin yukarıda sunulan nitelikleri yanında içeriği konusunda da çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır.

"Popper açıkça, bilimsel bilginin sahibi bulunduğumuz en iyi bilgi olduğunu öne sürer; Kuhn, bilimin, rasyonellik örneği olduğunu iddia eder; özel türde bir bilgi üreten özerk bilim gibi birşeyin bulunduğunu varsayımı Althusser'in felsefesinin temelidir. Feyerabend, benzeri bir

¹⁵ V. Turçenko. Bilimsel Teknik Devrim ve Eğitimde Devrim. Çev. Ahmet Okan. (İstanbul: Konuk Yayınları, 1979) 10.s.

¹⁶ Yıldırım, a.g.e. 16-19.ss.

varsayım kurmaya hazır değildir. O, bilimin anlaşılmasını, değerlendirilmesini ve alternatifleriyle mukayese edilmesini mümkün kılacak bir bilim yorunu vermeyi düşünür."⁽¹⁷⁾ "Pozitivist anlayışa göre, bilimin doğruları evrensel doğrulardır; bilim dışı herşey lanetlenmelidir. Çünkü yanlıştır. Doğru tektir, o da bilimin doğrusudur. Bu yüzden 'bilimsel olan' ile 'bilimsel olmayan' arasında bir sınır çizgisi çekilmeli ve bilimsel olanla, olmayan birbirinden ayırmalıdır. Bu nokta Viyana Ekolü pozitivismi ve Karl Popper ile Copte pozitivisminin buluştuğu noktadır... Feyerabend ise bilimsel kural ve standartların, bilimsel ilerlemeyi kösteklediğini, bilim gelişiminin, gerçekte, kuralların yıkılmasıyla mümkün olduğunu öne sürer."⁽¹⁸⁾

Feyerabend'in Popper'e karşı ürettiği tezin esası, bilimi bilim olmayan uğraşından ayıracak hiçbir kriterin olmadığı ve daha da önemlisi, olmaması gerektiğidir. Feyerabend tüm kriterleri yaratıcılığı dizginleyen engeller olarak görmekte, gerçek bir özgürlük için bunların kaldırılması gerektiğini savunmaktadır.⁽¹⁹⁾

Sonuç

Kapsamı ve sınırları kesin hatlarla ayrılmayan ve çok dinamik bir yapıya sahip olan bilim, sert çizgilerle tanımlanması çok zor bir kavram niteliğini taşımaktadır. Bununla birlikte bilimin, düşünsel bir birikim ve bilgilenme etkinliğinin ürünü olduğu gerçeği sanıyoruz ki tartışma götürmez. Bilgi, düşünsel olgunlaşmanın belirleyicisidir. Dolayısıyla, düşünsel olgunlaşmanın gerçekleşme başarısı, bilgilenme etkinliği ile orantılı olmakta. Bu nedenle düşünsel tabanın ve bilgilenme etkinliğinin sağlıklı kılındığı bilim disiplinlerinde, kendi yapılarındaki dalgalanmalara bir başka deyişle gelişim ve değişimlere uyum sağlama başarısı yüksek olmaktadır. Özetle bu bilim disiplinleri çağın gereksinimlerine yanıt verebilmektedir.

İnsan yaratıcılığıyla üretilen bilginin yayımını yani bilgilenme etkinliğinin oluşumunu sağlayan "kütüphanecilik ve enformasyon bilimi" hem

¹⁷ Alain Chalmers. Bilim Dedikleri. Bilimin Doğası, Statüsü ve Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme. Çev. Hüsamettin Arslan. (Vadi Yayıncılık, 1990) 243.s.

¹⁸ Hüsamettin Arslan. "Bilim, Feyerabend ve Popperiyen Mabedin Eşik Bekçileri". Cumhuriyet Bilim Teknik, 259 (1992) 16.s.

¹⁹ A.M. Celal Sengör. "Bilim Felsefesi, Feyerabend Mağraya Davet". Cumhuriyet Bilim Teknik, 256 (1992) 12.s.

kendi düşünsel tabanını oluşturma hem de bilginin en üst düzeyde yayımını sağlama aşamasında bilgiyi hammadde olarak kullanmaktadır. Kütüphanecilik ve enformasyon bilimi bilgiyi hammadde olarak öncelikle düşünsel tabanını oluşturma ve bu tabanı besleme sürecinde kullanmaktadır ya da kullanmalıdır. Çünkü, daha önce açıklamaya çalıştığımız değişime uyum sağlamanın ve gelişimi olası kılmanın tek yolu, bilgi üretimi ve bilgilenme etkinliğidir. Bilgilenme etkinliği dinamik bir süreçtir. Bu yüzden, mesleki açıdan, 'düşünsel taban'ın sürekli yeni bilgilerle beslenmesi gerekmektedir. Bu da yetmemekte. Sahibi bulunduğumuz bilim dalı, ayrıca, tüm bilim dallarında bilginin yayımını sağlama sorumluluğunu taşıma işlevi ile bilgi erişim-depolama ve bilgi yayımı konusundaki bilgilenme ve bilgi üretme çabalarını sürekli kılmak zorundadır. Sadece **kütüphanecilik ve enformasyon biliminde** "bilgi", yalnız kendisinin değil tüm bilim disiplinlerinin, bilim yapısının belirlenmesi ve geliştirilmesi aşamasında hammadde olarak kullanılmaktadır. Bilgi sadece hammadde olarak kullanılmayıp gereksinim duyulduğunda işlenmiş hale de getirilebilmektedir. Kütüphanecilik ve enformasyon bilimi, bilgiyi yaşamına böylesine geçiren, onu disiplinize ve kanalize eden tek bilim dalı olma niteliğini taşımaktadır.

Çağ, enformasyon çağı. Mesleki sorumluluğumuzu belki de en fazla duyumsamamız gereken bir çağ.

Kaynakça

Arslan, Hüsamettin. "Bilim, Feyerabend ve Popperiyen Mabedin Eşik Bekçileri", Cumhuriyet Bilim Teknik, 259 (1992).

Bronowski, Jacob. İnsanın Yükselişi. Çev. Aykut Göker. (Ankara: U Yayınları, 1987).

Bilgilenmenin Yolları Üzerine. İstanbul: Arkadaş, 1988.

Cemal, Yıldırım. Bilim Felsefesi. (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1979).

Chalmers, Alain. Bilim Dedikleri. Bilimin Doğası, Statüsü ve Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme. Çev. Hüsamettin Arslan. (Vadi Yayıncılık, 1990).

Çelik Süleyman. "Bilimsel Araştırmada Açıklık", Cumhuriyet Bilim Teknik, 254 (1992).

Descartes. Metot Üzerine Konuşma. Çev. M. Karasan. (Ankara: 1947).

Kınıkoğlu, Nihat. Araştırma ve Geliştirme Çalışmalarımızda Neden Başarılı Olamıyoruz? (Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, 1988).

Oppenheimer, J.R. *Bilim ve Sağduyu*. Çev. Onur Öymen. (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1965).

Russell, Bertrand. *Bilimin Toplumsal İşlevi*. Çev. Erol Esençay. (İstanbul: 1982).

Sartre, Jean Paul. *Action*, 27.12.1944 (Jean-Paul Sartre. *Varoluşçuluk*. Çev. Asım Bezirci. İstanbul: Say, 1990. 8.s.daki alıntısı).

Sengör, A.M. Celal. "Bilim Felsefesi, Feyerabend Mağraya Davet", *Cumhuriyet Bilim Teknik*, 256 (1992).

Turçenko, V. *Bilimsel Teknik Devrim ve Eğitimde Devrim*. Çev. Ahmet Okan. (İstanbul: Konuk Yayınları, 1979).

Yenişehirlioğlu, Şahin. *Felsefe Diyalektik Bilgi Kurumu (Epistemoloji)* (Ankara: A.Ü. DTCF, 1982).